

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд за придобиване на образователната
и научна степен „Доктор”

Тема на дисертационния труд: „Модел за специализирана подготовка на
ученици за оцеляване в бедствени ситуации”

Автор на дисертационния труд: Тодор Желязков Маринов

Научен ръководител: доц. Пенчо Георгиев Гешев, доктор

Рецензент: проф. Димитър Танев Кайков, дн

Дисертационният труд „Модел за специализирана подготовка на ученици за оцеляване в бедствени ситуации” е съставен в обем от 183 страници и съдържа 49 таблици, 8 фигури, 17 графики, 4 схеми, библиографска справка от 162 източника, от които 147 на кирилица, 7 на латиница и 8 от интернет. Към дисертацията са включени 5 приложения, съдържащи 34 таблици. В дисертационния труд са представени комплексни изследвания на най-актуалния и значим проблем за съвременния човек и човешката цивилизация – оцеляването. Актуалността на проблема е свързана с нарастващите негативни фактори в социалната и природната среда на съвременната цивилизация. Значимостта на проблема за оцеляването се определя от детерминирането на негативните фактори на реални по-големи опасности за живота и здравето на хората. Проблемът за оцеляването е особено актуален и значим за учениците, които не са подготвени адекватно да реагират при екстремални ситуации. Все още на този жизненозначим проблем не се обръща необходимото внимание от държавните институции и обществените организации. Ето защо всеки труд, свързан с разработване на теория и надеждни методи за действия в екстремални ситуации, при които доминира опасност за живота и здравето, е много полезен.

Рецензираният дисертационният труд е построен в четири глави, увод, използвана литература и приложения.

Висока оценка заслужава първата глава „Постановка на проблема”, където докторантът задълбочено анализира същността и характера на бедствените ситуации и оцеляването като специфична човешка дейност. Правилен е подходът на докторанта да разглежда бедствената ситуация като особен вид екстремална ситуация. На базата на синтеза на богат литературен материал се определят дестабилизиращите фактори на

средата. Разглеждат се различните природни бедствия – земетресения, наводнения, пожари, засушавания и др. Много добре са разкрити социалните бедствия, на които авторът определя основните два екстремални фактора - агресията и насилието. Разкрита е връзката между екстремалната, бедствена и кризисната ситуация. Задълбочено е анализирана спецификата на оцеляването като вид човешка дейност. Разгледани са видовете двигателна дейност на физическото възпитание. Представени са шест фактора и осем стресора на оцеляването. Разгледани са психическата и физическата готовност за оцеляване. Много убедително с научнообосновани аргументи докторантът доказва ролята и мястото на физическото възпитание при подготовката на учениците за действия в бедствени ситуации и разработва теоретичните основи на оцеляването. Накрая на теоретичната глава се извежда работната хипотеза, която е правилно определена. При обобщаването на теоретичния анализ и синтез на различни концепции може да се твърди, че Тодор Маринов има задълбочени знания по темата на дисертацията, за което заслужава висока оценка.

Висока оценка може да се даде на втората глава „Цел, задачи, методика и организация на изследването“. Авторът си поставя за цел да създаде „надежден модел за специализирана подготовка на ученици за оцеляване в бедствени ситуации“. Задачите, предметът и обектът са правилно определени. Изследвани са 316 ученици, разпределени в експериментална и контролна група. Приложена е комплексна методика за измерване на основните индикатори, детерминиращи тяхната готовност за оцеляване в бедствени ситуации. Получените резултати от изследването са обработени чрез надеждни статистически методи. Докторантът е създал модел за специализирана подготовка на учениците за оцеляване в бедствени ситуации, в който са включени обучение на ученици за адекватни действия при земетресения, наводнения, пожари, силни бури. Учениците изучават и определени техники за самозащита и начини на реагиране при нападение и оказване на първа помощ на пострадал. Моделът е експериментиран през учебната 2012/2013 година с ученици от пети, шести и седми клас от 81 СОУ „Виктор Юго“, гр.София при много добра организация. От извършената работа относно организирането и провеждането на експерименталното изследване докторантът заслужава висока оценка.

Много висока оценка заслужава трета глава „Анализ на резултатите”. Подробно са анализирани отговорите на учениците от проведена анкета относно знанията им за действия при бедствени ситуации и оказване на първа помощ. Установява се, че учениците имат много ограничени познания за правилните действия при бедствени ситуации и оказване на първа помощ. В процеса на провеждането на експеримента те са придобили основните знания и умения за обективна оценка на обстановката и правилно вземане на решение за адекватни действия в различни бедствени ситуации и оказване на първа помощ на пострадал. Понижила се е личностната и ситуативната тревожност на учениците, повишила се е тяхната психическа работоспособност вследствие на приложената методика на въздействие. Нараснала е степента и се е усъвършенствала структурата на психическата готовност за оцеляване в бедствени ситуации. Положителното въздействие на модела за специализирана подготовка за оцеляване в бедствени ситуации се доказва на базата на достоверността на количествените промени на стойностите на основните индикатори и нарастване силата на корелациите между тях, детерминиращи адекватността на психическата готовност на учениците. Положително въздействие на Модела се потвърждава и при настъпилите достоверни промени на средните стойности на показателите на физическата готовност за оцеляване. Подобрила се е бързината, издръжливостта, взривната сила на долните крайници, силата на хватата на дясната и лявата ръка и скоростно-силовата издръжливост на коремните мускули. Нараснали са коефициентите на корелация между измерените физически показатели в края на експеримента. Усъвършенствала се е структурата на физическата готовност на учениците за оцеляване.

Ефективността на приложената методика за въздействие в експеримента е потвърдена и от експертната оценка на формираната специализирана готовности на учениците за адекватни действия при различни бедствени ситуации и самозащита при нападение. В процеса на занятията по физическо възпитание учениците за няколко минути изпълняват определени действия при създадена с учебна цел внезапно възникнала бедствена ситуация. При системните действия на учениците в различни екстремални ситуации се формира готовност за адекватно реагиране в различни условия, опасни за живота и здравето им. Средният

бал на изследваните ученици от пети, шести и седми клас в началото на експеримента е в границите от 2,24 до 2,72 бала, което показва незадоволителната подготовка за оцеляване в бедствени ситуации. Вследствие на приложената методика на въздействие в края на експеримента средният бал на учениците се е повишил с 2,21 – 2,71 бала при $P=99,9\%$, което потвърждава ефективността на експериментирания Модел.

При обобщението на аналитичната част на дисертацията убедено може да се твърди, че докторантът умее да анализира, да разкрива закономерности и да доказва хипотези, за което заслужава висока оценка.

В четвърта глава са представени шест извода, които са правилно определени и отразяват разкритите закономерности. Посочени са четири препоръки и четири научни приноса.

Дисертацията има значими научни приноси. Обогатена е теорията за бедствените ситуации, оцеляването и физическата готовност. Създаден е надежден модел за специализирана подготовка за оцеляване на ученици в бедствени ситуации, който е адаптиран и внедрен в тренировките по Кунг фу. Моделът се прилага в занятията по физическо възпитание и тренировките без да се променя тяхното съдържание.

В дисертацията са допуснати и отделни технически грешки, които не понижават нейните достоинства.

Авторефератът отразява съдържанието на дисертацията. По темата на дисертацията са публикувани четири материала.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

На базата на високите оценки и научни приноси на дисертационния труд на тема „Модел за специализирана подготовка на ученици за оцеляване в бедствени ситуации”, както и формираните професионални качества на Тодор Желязков Маринов да провежда комплексни научни изследвания, предлагам на научното жури да му присъди образователната и научна степен „Доктор” в професионалното направление 1.3. Педагогика на обучение по физическо възпитание.

10.11.2014 г.

гр. София

Рецензент: .....

(проф. Д. Кайков, дн)